

I E G U L D Ī J U M S T A V Ā N Ā K O T N Ē

Projekts „NVO kapacitātes stiprināšana
attīstības sadarbības un attīstības izglītības politikas veidošanas procesā”
Projekta līguma numurs: 1DP/1.5.2.2.2/12/APIA/SIF/014/88

Aktivitāte Nr.4.2.
Ārvalstu prakses izpēte

Ārvalstu prakses izpēte attīstības sadarbības un attīstības izglītības jomā

Apkopojums par vizīti uz Apvienotās Karalistes organizāciju Līdsas Attīstības izglītības centrs

2013.gada maijs

Šis materiāls ir veidots ar Eiropas Savienības Eiropas Sociālā fonda finansiālu atbalstu
Par saturu atbild „Izglītības attīstības centrs”

92,07% no Projekta finansē Eiropas Savienība ar Eiropas Sociālā fonda starpniecību.
Apakšaktivitāti administrē Valsts kanceleja sadarbībā ar Sabiedrības integrācijas fondu.

Laikā no 2012.gada septembra līdz 2013.gada septembrim IAC (Izglītības attīstības centrs) sadarbībā ar GLEN Latvija, LAPAS (Latvijas Platforma attīstības sadarbībai) un Attīstības kolba īsteno projektu **"NVO kapacitātes stiprināšana attīstības sadarbības un attīstības izglītības politikas veidošanas procesā"**. Projekta mērķis ir sniegt zināšanas, prasmes un tīklošanās iespējas četrām Latvijas nevalstiskajām organizācijām, lai paaugstinātu to iesaistīšanās un aktīvas darbības iespējas politikas plānošanas un īstenošanas procesos attīstības sadarbības un attīstības izglītības jomās.

Projekta ietvaros laikā no 2013.gada 29.aprīļa līdz 3.maijam pārstāvji no IAC (www.iac.edu.lv) un GLEN Latvija (www.glen.lv) piedalījās izpētes vizītē Anglijā, Apvienotajā Karalistē.

Vizītes laikā Latvijas pārstāvji iepazinās ar Līdsas Attīstības izglītības centra - vienas no pieredzes bagātākajām Apvienotās Karalistes un arī Eiropas organizācijām attīstības izglītības jomā – darbu, tikās ar pašvaldības un citu nevalstisko organizāciju pārstāvjiem, piedalījās jauno skolotāju sagatavošanasursos, kā arī apmeklēja vairākas vietējās skolas.

Kopā izpētes vizītē piedalījās pieci pārstāvji no Latvijas: Iveta Vērse (IAC), Ingūna Irbīte (IAC), Daina Zelmene (IAC), Aija Rusiņa (IAC) un Ilze Saleniece (GLEN Latvija).

Katrs no pārstāvjiem sagatavoja īsu pārskatu par kādu no attīstības sadarbības un attīstības izglītības aspektiem. Izpētes vizītes norisi, individuālo pārskatu sagatavošanu un apkopošanu koordinēja Ilze Saleniece.

Saturs

Galvenie saturiskie jautājumi	Lpp.
Īss ieskats Anglijas izglītības sistēmā	4
Attīstības izglītība Apvienotajā Karalistē	6
Aktualitāte – Globālās mācīšanās programma	8
Līdsas attīstības izglītības centrs (Līdsas AIC)	9
Sadarbība ar citiem attīstības izglītības centriem	12
Līdsas pašvaldības loma	13
Attīstības izglītība skolās	16
Skolotāju motivācija, attieksme	18
Galvenie secinājumi un atziņas	19

Īss ieskats Anglijas izglītības sistēmā

Anglijā pastāv privātās un valsts skolas. Tām visām ir Izglītības Ministrijas akreditācija, un tās tiek regulāri pārbaudītas. Valstī ir izstrādāts viens kopīgs mācību plāns (*National Curriculum*), kas ir obligāts visiem, kaut gan katra skola drīkst pievienot arī citus priekšmetus pēc saviem ieskatiem.

Lielbritānijā ir obligātā izglītībā visiem bērniem vecumā no 5 līdz 16 gadiem. Kopējā izglītības sistēma Lielbritānijā sastāv no sekojošām stadijām:

2-5 gadi – pirmsskola (*pre school*). Vispārējās bērnu attīstības veicināšana, sagatavošana mācībām skolā.

5-11 gadi - sākumskola (*primary school*). Skolēni apgūst 12 priekšmetus, kuru daudzums palielinās atkarībā no vecuma. Anglijā (un arī Velsā un Ziemeļīrijā) ir 3 tipu pamatskolas - *infant* (5-7g.v.), *junior* (7-11g.v.), *combined* (5- 11g.v.).

Bankside sākumskolas direktors skaidro britu izglītības specifiku – skolēnu dalījumu pa zināšanu un prasmju līmeņiem

11-16 gadi – vidusskola (*secondary school*). Ir 4 tipu vidusskolas *comprehensive* (plaša spektra kursi), *grammar* (akadēmiski kursi, skolēnus izvēlas pēc spējām), *secondary modern* (vidējā izglītība ar praktisku noslieci, skolēnu vecums 11- 16 gadi), *City Technology College* (vidējā izglītība ar tehniskiem un biznesa kursiem, skolēnu vecums 11- 16 gadi).

Līdz 14 gadu vecumam skolēni apgūst lielu skaitu obligāto priekšmetu. No 14 gadu vecuma sākas divgadīgā programma GCSE (*General Certificate of Secondary Education*), kur skolēns izvēlas 5-10 priekšmetus un divu gadu garumā gatavojas izvēlēto priekšmetu centralizētajiem eksāmeniem. GCSE atestāta iegūšana (atzīmes – A (maksimālā) līdz G (minimālā)) ir svarīgs posms izglītības ceļā, jo pēc tā beidzas obligātā izglītība, un skolēns var izvēlēties tālāko ceļu. Var turpināt mācības skolā, lai iegūtu augstāko līmeni (*A-level jeb Advanced level*) un varētu vēlāk mācīties augstskolā, vai arī var iestāties profesionālajā koledžā, vai sākt strādāt.

16-18 gadi – programma pirms universitātes A-level, kuru beidzot skolēni liek centralizētos eksāmenus. Ļoti svarīgs posms, jo ieskaitīšana universitātē notiek pēc eksāmenu rezultātiem. A-level programma ir divgadīga: pirmajā gadā (AS) skolēni apgūst 4-5 priekšmetus, otrajā (A2) – 3-4 priekšmetus. Katram no tiem tiek veltītas 6-8 stundas. Kā likums, priekšmetu izvēle ir saistīta ar turpmākajām studijām universitātē.

Pēdējos gados aizvien vairāk angļu skolu ir sākušas piedāvāt starptautisko programmu International Baccalaureate (IB) kā alternatīvu A-level. Dotā programma paver ceļu uz daudzām universitātēm arī ārpus Lielbritānijas. Skolēni izvēlas pa vienam priekšmetam no 6 blokiem un apgūst 3 priekšmetus standarta līmenī (3 stundas nedēļā) un 3 priekšmetus augstā līmenī (5 stundas nedēļā).

Izpētes vizītes laikā Adam Ranson papildus norāda uz šādām aktualitātēm un aspektiem:

Belle Vue zēnu skolas nodarbība par mijiedarbību starp dažādām valstīm

- Skolas kļūst arvien autonomākas un neatkarīgākas; būtiski pieaug arī vecāku loma skolas, mācību satura organizēšanā;
- Svarīgs atskaites punkts ir skolu inspekcijas organizācijas OFSTED (www.ofsted.gov.uk) sniegtais vērtējums; skolas tik izvērtētas ik pēc 3 gadiem (vizītes ir negaidītas un rūpīgi pārbauda skolas atbilstību dažādiem kritērijiem);
- Tiek veidotas arī skolas sadarbībā ar vietējo pašvaldību; šīs skolas tiek sauktas par „Teaching schools” (Līdzā ir 3 šādas skolas);
- Tāpat skolu veidošanā un finansēšanā iesaistās arī biznesa, privātais sektors;
- Pašreizējais mācību plāns (*National Curricula*) var tikt raksturots kā tradicionāls, konservatīvs, jo tā pamatā ir faktu un datu mācīšana, kā arī atgriešanās pie britiskuma izcelšanas, britu vēstures mācīšanas; tam par iemeslu ir Konservatīvās valdības politika.

Papildu informācijas avoti: <http://www.balticcouncil.org>;
<http://www.aic.lv/ENIC/lat/enic/shemas/ANGLIJA.html>

Attīstības izglītība Apvienotajā Karalistē

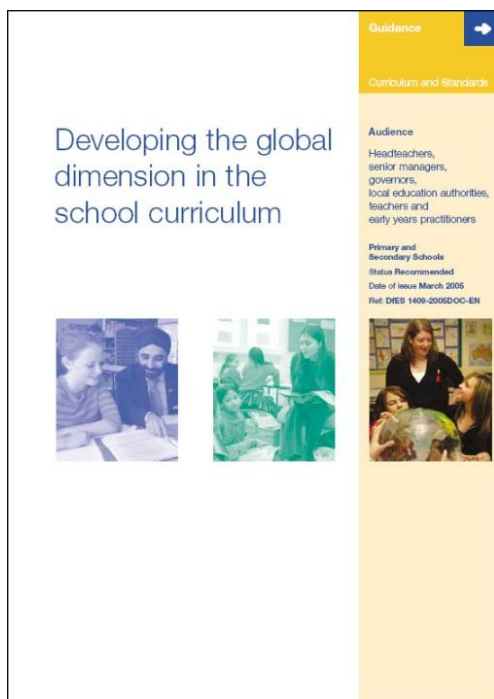
Jēdziena „attīstības izglītība” izcelsme ir saistīta ar dažādu organizāciju un aģentūru aktīvu darbību attīstības sadarbības jomā un palīdzības sniegšanā tā sauktajai trešajai pasaulei 20.gadsimta 60-ajos un 70-ajos gados. Apvienotajā Karalistē organizācijas, kas uzsāka diskusijas un līdz ar to ietekmēja attīstības izglītības attīstību, bija Brīvprātīgā komiteja Aizjūras valstu palīdzībai un attīstībai (*The Voluntary Committee on Overseas Aid and Development*), Izglītības par pasaules attīstību centrs (*The Centre for World Development Education*) un izglītības departamenti tādās nevalstiskajās organizācijās kā Oxfam un Kristiešu palīdzība (*Christian Aid*).

Balstoties uz šo organizāciju aktīvo darbību un attīstības tēmas aktualitāti, 20.gadsimta 70-ajos gados Apvienotās Karalistes dažādos reģionos tika nodibināti Attīstības izglītības centri (*Development Education Centres, DECs*) ar mērķi paaugstināt sabiedrības interesi par attīstības jautājumiem un jo īpaši par nabadzību pasaules mērogā. Pirmie Attīstības izglītības centri tika nodibināti Londonā, Birmingemā, Mančestrā un Līdsā. Lai arī katrs no centriem noformulēja savu atšķirīgo lomu vietējā mērogā, centru tīkls rosināja Nacionālās Attīstības izglītības centru asociācijas izveidi 1980.gadā. Attīstības izglītības centru galvenais piensums bija ekspertīze, zināšanas un mācību materiāli par dažādiem aspektiem, kas saistīti ar trešās pasaules attīstību.

Nākamais būtiskais pārmaiņu punkts ir pagājušā gadsimta 90-ie gadi, kad jēdziena „attīstības izglītība” definīcija un saturs tika paplašināts un bagātināts. Salīdzinot ar 70-o gadu fokusu uz mācīšanos par t.s. trešo pasauli, uzmanība tika pievērsta kopsakarībām un savstarpējām ietekmēm, saitēm starp cilvēkiem attīstītajās valstīs jeb t.s. Ziemeļos ar cilvēkiem attīstības valstīs jeb t.s. Dienvidos; tāpat uzmanība tika pievērsta darbībai un izglītības saistībai ar jauniešu iesaisti aktivitātēs, kas veidotu vienlīdzīgāku un taisnīgāku pasauli. Šis periods arī iezīmē tendenci jēdzienu „attīstības izglītība” aizstāt ar jēdzienu „globālā izglītība”, kas apvieno vairākas pieejas, izglītības - vides izglītība, izglītība ilgtspējīgai attīstībai, izglītība par mieru, izglītība par dzimtes jautājumiem u.c. – vienā.

Apvienotā Karaliste ir viena no Eiropas valstīm, kurai ir viena no bagātākajām pieredzēm gan attīstības un globālajā izglītībā, gan attīstības sadarbībā. Sabiedrības un skolu attieksme pret attīstības tematiku formējusies vairāku desmitgažu gaitā. Attieksmju izmaiņā vērojama visciešākā korelācija ar Apvienotās Karalistes kopējo politisko virzību. Adam Ranson: „Konservatīvo valdību laikā globālās izglītības iniciatīvām nebija ne politiska atbalsta, ne līdzekļu. Laikā no 1997. līdz 2010.gadam, kad pie varas atradās Leiboristu partija, bija vērojama sabiedrības atvēršanās tādām vērtībām kā tolerance, atklātība, dažādība. Nevalstiskajām organizācijām, kas darbojas globālās izglītības jomā, parādījās iespēja piesaistīt finansējumu dažādu kvalitatīvu projektu īstenošanai.” Atbalstošs politiskais fons šajā laikā veidojis arī pozitīvāku sabiedrības attieksmi pret globālo dimensiju un pieprasījumu pēc šāda veida izglītības skolās. Kopš konservatīvo atgriešanās atkal vērojamas izglītības politikas akcentu izmaiņas.

Svarīgs dokuments formālajā izglītībā ir 2005.gadā izdotās un 2008.gadā papildinātās **vadlīnijas „Globālā dimensija mācību programmās skolās”** (*Developing the Global Dimension in the School Curriculum*). Brošūru sagatavoja un izdeva valdības pārstāvji - Izglītības un prasmju departaments (DfES), Starptautiskās attīstības departaments (DFID), Attīstības izglītības asociācija (DEA), Kvalifikāciju un mācību programmu attīstības aģentūra (QCA) un Britu padome (*British Council*).

Dokumenta mērķauditorija ir skolu administrācija (direktori, vadītāji), deputāti, vietējās izglītības pārvaldes, skolotāji (tajā skaitā praktikanti), par mācību programmu plānošanu un ieviešanu, kā arī ar skolotāju izglītību saistītie izglītības speciālisti.

Dokumenta mērķis ir parādīt, ka globālā tematika ir integrēta Nacionālajā mācību plānā (*National Curriculum*) un ka tā var tikt iekļauta gan mācību programmās, gan skolas dzīvē kopumā. Vadlīnijās arī atspoguļots kā globālā dimensija ir integrēta.

Latvijas attīstības jeb globālās izglītības praksē daudz pielietots ir šajās vadlīnijās aprakstītais **globālās dimensijas 8 saturisko tēmu modelis**, proti, globālā dimensija var tikt izprasta un tā balstās uz šādām 8 tēmām – globālā pilsonība, konfliktu risināšana, dažādība, cilvēktiesības, savstarpējā saistība, sociālais taisnīgums, ilgtspējīga attīstība, vērtības un uzskati.

Šis ir labs piemērs, kas parāda, ka svarīgi attīstības jeb globālās izglītības politikas veidošanā sadarboties gan izglītības, gan ārlietu jomas departamentiem. Tas nodrošina gan politisko mērķu sasniegšanu – proti, radītais dokuments atbalsta un saskan ar abu departamentu prioritātēm un rada kopīgu, saskaņotu valdības politiku, gan arī nodrošina to, ka dokumentam ir pietiekama autoritāte, lai tas tiktu praktiski izmantots skolās. Latvijā tieši NVO sektors ir tas, kas veicina un nodrošina ārlietu un izglītības pārstāvju sadarbību attīstības jeb globālās izglītības jomā.

Vadlīnijas „Globālā dimensija mācību programmās skolās” pieejamas šajā adresē:
http://clients.squareeye.net/uploads/dea/documents/s_dev_global_dim.pdf

Aktualitāte - Globālās mācīšanās programma

Līdsas izpētes vizītes laikā kā galvenā jomas aktualitāte tika uzsvērtā valdības atbalstītā Globālās mācīšanās programma (*Global learning program*), kas ir uzsākta jau 2012.gadā un turpināsies līdz 2017.gadam.

Šīs programmas iniciatori ir Starptautiskās attīstības departaments (DFID), kas izsludināja konkursu uz programmas īstenotāju vietu (kopējais programmas finansējums ir 10 miljoni GBP). Programmas mērķis ir ieviest Globālās mācīšanās programmu 50 % no visām Anglijas skolām, fokusējoties uz vecuma grupām no 7-11 gadiem un no 11-14 gadiem. Plānots, ka programma uzlabos mācīšanu un mācīšanos par globāliem jautājumiem, jo īpaši par tēmu „nabadzība”, „globālā nabadzība”. Tādas pašas programmas tiks īstenotas arī Skotijā, Velsā un Ziemeļīrijā.

Pašlaik ir noslēdzies konkurss par programmas īstenotājiem un uzvarētāji ir konsorcijs/apvienība, kas sastāv no jomā zināmām institūcijām – Londonas universitātes Izglītības institūts (<http://www.ioe.ac.uk/>), Think Global (<http://www.think-global.org.uk/>), Oxfam (<http://www.oxfam.org/>), Ģeogrāfijas skolotāju asociācija, Karaliskā Ģeogrāfijas savienība. Konsorcijs vada līdz šim attīstības jeb globālās izglītības jomā nezināms „spēlētājs” – izglītības un izdevējdarbības jomas uzņēmums „Pearson”. Tas parāda pārmaiņas izglītības sektorā kopumā, proti, arvien lielāku privātā sektora interesi un iesaisti.

Programmas ietvaros notiks apmācības, tiks apkopoti un radīti mācību resursi (tajā skaitā mājas lapa), attīstītas skolu programmas un citas aktivitātes. Sadarbībā ar skolām iesaistīsies arī Attīstības izglītības centri, piemēram, īstenojot Globālā skolotāja balvu (*Global Teacher Award*). Lai arī programmas ietvaros plānots apgūt un izmantot iepriekš radītos resursus un aktīvi iesaistīt esošos attīstības jeb globālās izglītības jomas pārstāvjus, tomēr savā ziņā jaunā programma veicinās arī konkurences saasināšanos. Piemēram, skolotāji varēs izvēlēties, vai viņi paši vēlas radīt mācību materiālus vai arī vēlas izmantot Attīstības izglītības centru pakalpojumus u.c. Šajā kontekstā ļoti liela nozīme ir Attīstības izglītības centru konsorcijam/apvienībai, kas ar daudz skaļāku balsi spēj lobēt un informēt ar centru pieredzi un iesaisti.

Vēsture

Līdsas Attīstības izglītības centru 1978.gadā nodibināja starptautiskā nevalstiskā organizācija Oxfam. Līdsas AIC ir neatkarīga labdarības organizācija izglītības jomā un specializējas informēšanas un izglītošanas aktivitātēs par globāla mēroga ilgtspēju un attīstības jautājumiem. Lai arī Līdsas AIC primāri fokusējas uz darbību Jorkšīras reģionā, Anglijā, tam ir Eiropas mēroga atpazīstamība attīstības jeb globālās izglītības jomā. Organizācijai ir vairāk nekā 30 gadu pieredze.

Filozofija

Raksturojot savu darbību, Līdsas AIC norāda uz divu līmeņu labumiem, pievienoto vērtību:

- Globāla mēroga piensums/labums
Globālā izglītība ļauj izprast savstarpējās kopsakarības un novērtē indivīda potenciālu radīt pozitīvas pārmaiņas. Tādējādi – veicinot informētību un izpratni par globālām norisēm un iedrošinot pozitīvai rīcībai – iespējams radīt taisnīgāku un ilgtspējīgāku nākotni visam dzīvījam;
- Vietēja mēroga piensums/labums
Globālā izglītība veicina pārliecību, atvērtību, kā arī radošo un kritisko domāšanu. Šīs īpašības un prasmes dod labumu gan indivīdiem, gan ģimenēm, gan arī uzņēmumiem un darbiniekiem, gan dažādām kopienām un grupām. Tās ir pamatā laimīgai, veselai un veiksmīgai dzīvei.

Sadarbība

Līdsas AIC strādā kopā ar skolām, pakalpojumu sniedzējiem izglītības jomā, augstskolām, nevalstiskajām organizācijām, skolotājiem, jaunatnes jomas darbiniekiem, pašvaldībām, uzņēmumiem un sabiedrību kopumā u.c.

Līdsas AIC sadarbojas ar dažādām globālās izglītības jomas organizācijām un to tīkliem, piemēram, Save the Children, GLEN, Fairtrade u.c. Līdsas AIC ir arī plaša starptautiska sadarbība – partneri apmēram 19 pasaules valstīs.

Līdsas AIC koordinators Adam Ranson dalās pieredzē globālās izglītības jomā

Populārākās Līdsas AIC attīstības jeb globālās izglītības tēmās ir godīgā tirdzniecība, cilvēktiesības un sociālais taisnīgums.

Līdsas AIC sniegtie pakalpojumi:

- 1) Apmācības (Globālā skolotāja balva; mācību programmu attīstīšana, izveide; tālākizglītība; korporatīvā sociālā atbildība un komandas veidošana u.c.);
- 2) Nodarbības izglītības jomas speciālistiem, profesionāļiem un skolēniem, studentiem (nodarbību plānošana; nodarbību īstenošana u.c.);
- 3) Resursi (grāmatu veikals; bibliotēka; izstādes; materiālu un artefaktu kastes u.c.).

Tāpat Līdsas AIC interesentiem piedāvā iesaistīties arī dažādos projektos.

Finansējums

Līdsas AIC galvenie finansējuma avoti ir projektu finansējums, saimnieciskā darbība un ziedojumi.

Līdsas AIC regulāri raksta projekta pieteikumus dažādiem projektu konkursiem par AI/GI tēmām un tādējādi ar **projektu finansējumu** nodrošina savu darbību.

Līdsas AIC ikvienam piedāvā arī iespēju iesaistīties centra darbībā – ar **ziedojumiem**, kurus ērti var izdarīt arī internetā ar pasaulē drošām maksājuma sistēmām PayPal vai tml.

Izpētes vizītes dalībnieki no Latvijas iepazīstas ar Līdsas AIC resursu centra materiāliem

Saimnieciskā darbība - lai nodrošinātu efektīvu globālo mācīšanos skolās un būtu pārliecināti, ka skolēni tiek sagatavoti tiem izaicinājumiem un iespējām, ko arvien vairāk piedāvā globalizētā pasaule, Līdsas AIC piedāvā resursu gada abonentu, kas ietver: bezmaksas īri izstādei *Global Advocate Exhibition* (parasti 50 GBP), 3 tematisko/artefaktu kastu noma (parasti 15 GBP katrai), 50 GBP atlaide pilnas dienas semināram, 10% atlaide mācību kursiem, 50% atlaide abonementu uz *Papapaa LIVE* (parasti 40 GBP), jaunākās ziņas par iesaistīšanos Līdsas AIC projektos un ziņas par gaidāmajiem pasākumiem un aktivitātēm.

Informācijai – cena pamatskolām ir 45 GBP un cena vidusskolām - 65 GBP, bet kopumā gada abonements ļauj ietaupīt pat vairāk nekā 100 GBP. Abonements ilgst vienu mācību gadu sākot no 16.septembra.

Vēl Līdsas AIC piedāvā iespēju iegādāties centra izstrādātas resursu paketes sākumskolām un vidusskolām par globālās attīstības tēmām, kas ietver DVD filmas, CD ar izstrādātiem stundu plāniem un ieviešanas vadlīnijas.

Šobrīd Līdsas AIC organizācija saņem finanšu un praktiskas palīdzības atbalstu no šādām organizācijām: Eiropas Komisija, *The Yorkshire and Clydesdale Bank*, *The Co-operative Group*, *The West Yorkshire Playhouse*, *The Ashley Jackson Gallery*, *Hyde Park Picture House*, *Spirals Fairtrade shop*, *Radish bookshop*.

Līdsas AIC finansējuma lielākā daļa tiek tērēta sniedzot pakalpojumus, nevis reklāmas, mārketinga vajadzībām.

Izcilība godīgās tirdzniecības jomā

Daudzām skolām Apvienotajā Karalistē ir piešķirts *Fairtrade* skolas statuss un Līdsas AIC koordinē Jorkšīras apgabala *Fairtrade* skolu kustību. Papildus atbalsts *Fairtrade* skolām finansiāli no pašvaldības vai citiem resursiem netiek piešķirts.

Līdsas AIC nodarbību par godīgo tirdzniecību materiāli

Fairtrade jeb godīgās tirdzniecības skolas darbojas gan informācijas izplatīšanas un izglītošanas kapacitātē skolas ietvaros un vietējā kopienā, gan arī mēģina godīgās tirdzniecības principus ieviest skolas ikdienas dzīvē, piemēram, nodrošinot, lai skolā būtu pieejami godīgās tirdzniecības produkti.

Līdsas AIC ir ļoti aktīvs šajā jomā un ar centīgu darbu ir panācis, ka Jorkšīras reģions ir kļuvis par pirmo godīgās tirdzniecības reģionu Anglijā. Tas nozīmē arī to, ka, piemēram, pašvaldība, veicot iepirkumus, praktizē godīgās tirdzniecības pieeju.

Papildus darbam ar skolām un pašvaldību, Līdsas AIC aktīvi iesaistās godīgās tirdzniecības ideju popularizēšanā plašākai sabiedrībai. Piemēram, pašlaik tiek plānota akcija riteņbraukšanas maratona *Tour de France* laikā.

Sadarbība ar citiem attīstības izglītības centriem

Būtiska AI platforma Anglijā ir **Attīstības izglītības centru konsorcijs**. Tas ir lielākais globālās un attīstības izglītības pakalpojumu sniedzējs vietējā mērogā Anglijā. AIC konsorcijs apvieno 33 AIC, kas katrs ir neatkarīga, vietēja, bezpeļņas organizācija, kuras mērķis ir sniegt atbalstu un īstenot globālās izglītības aktivitātes skolās un vietējā kopienā.

AIC konsorcijs biedru darbība pārklāj gandrīz 80 pašvaldību teritorijas un tādējādi aptver ap 13,000 skolām, kas kopumā ir vairāk nekā puse no visām Anglijas skolām. 2011.gadā konsorcijs ar biedru darbību (apmācības, atbalsts ar resursiem, projekti) aizsniedza vairāk nekā 12,00 skolotāju.

Kopējais AIC konsorcijs apgrozījums ir 2,5 miljoni GBP, kas ir vērā ņemams finanšu apjoms, jo globālās izglītības joma un izglītības joma kopuma pēdējā laikā ir pieredzējusi budžeta samazināšanu gan vietējā, gan nacionālā mērogā.

Viens no konsorcijs kopīgiem un plaši pazīstamiem projektiem ir **Globālā skolotāja balva jeb Global Teacher Award**. Tas ir nacionālā mērogā atzīts mācību kurss skolotājiem, kas sniedz zināšanas, izpratni par globālās izglītības resursiem un pieejamo atbalstu. Šīs programmas mērķis ir rosināt skolotājus arvien vairāk integrēt globālās izglītības aspektus mācību priekšmetu programmās un mācību plānā.

Globālā skolotāja balvu ir apstiprinājuši un atzinuši tādi svarīgi jomas „spēlētāji” kā *Oxfam* un *Think Global*. Visi kursu jeb programmas vadītāji, īstenotāji ir akreditēti. Akreditēšanu nodrošina augstākās izglītības iestāde *Liverpool Hope University* (<http://www.hope.ac.uk/>).

Secinājums – AIC konsorcijs ir būtiska iniciatīva, kas parāda, cik svarīgi ir apvienot spēkus un resursus, lai varētu daudz ātrāk un efektīvāk panākt pārmaiņas, lai labāk pārliecinātu varas un finansējuma turētājus par jomas svarīgumu. Konsorcijs noteikti nodrošina lielāku ietekmi un lielākas jomas lobēšanas iespējas. Tāpat arī, veidojot kopīgus, nacionāla mēroga projektus, iespējams, nodrošināt augstāku pakalpojumu kvalitāti. Lai šāda apvienošanās notiktu, ļoti svarīgs aspekts ir kopīgs mērķis, vīzija, redzējums, kā arī skaidrs ieguvumu redzējums katras atsevišķas organizācijas līmenī. Latvijā pēc līdzīgiem principiem darbojas LAPAS, tomēr biedroorganizācijas un to uzstādījumi ir ļoti dažādi, reizēm pat atšķirīgi.

Vairāk par AIC konsorciju un Globālā skolotāja balvu:

<http://theme.wordpress.com/credits/globalclassrooms.co.uk/>

Līdsas pilsētas ambīcija ir kļūt par bērniem draudzīgāko pilsētu – vietu, kur bērni tiek novērtēti un atbalstīti, kur tie var aizvadīt priecīgu bērnību un plānot savu nākotni. Svarīgi, lai bērnu un jauniešu sakāmais tiktu sadzirdēts un lai viņiem būtu iespējams iesaistīties ar pilsētas attīstību saistītu lēmumu pieņemšanā. Šī ideja sasaucas arī ar starptautisko organizāciju dienas kārtību, proti, UNICEF, ANO Bērnu fonds uzsver bērniem draudzīgu pilsētu nozīmi un nosaka, ka „bērniem draudzīga pilsēta ir tāda, kurā bērnu tiesības tiek aizsargātas un īstenotas”.

Sākot strādāt pie Līdsas kā bērniem draudzīgas vietas stratēģijas un taktikas, tika uzklauti tūkstošiem vietējo bērnu un jauniešu viedokļi, tādējādi uzzinot un apkopojot bērniem vissvarīgākās lietas.

Līdsas pilsētā ir izstrādāts dokuments „Bērnu un jauniešu plāns 2011-2015”, kas nosaka konkrētus uzdevumus darbā ar jaunatni, lai sasniegtu izvirzīto mērķi – kļūt par bērniem visdraudzīgāko pilsētu. Mērķa labā strādā gan skolas, gan arī tās atbalstošās organizācijas un dienesti. Marcia Harding (Līdsas pilsētas padomes konsultante) atzīst, ka *labākus rezultātus izglītībā var sasniegt, ja fokusējas uz bērnu emocionālo pašsajūtu nevis uz eksāmenu rezultātiem. Svarīgi ir ļaut bērnam apzināties sevi, savu identitāti, lai viņš labi justos ar sevi un savu dzīvi, tad arī mācīšanās rezultāti būs izcili.*

Šo mērķu sasniegšanā iesaistās arī Līdsas AIC. Viens no globālās izglītības virzieniem Līdsas AIC ir **sadarbība ar pilsētas bērnu un jaunatnes dienestu**, lai skolās īstenotu dažādus pasākumus par cilvēktiesībām, dažādību sabiedrībā un kultūrā, akcentējot nepieciešamību ievērot noteikumus un cienīt citu cilvēku vērtības. Skolu vizītēs sastaptie pedagogi atzina, ka *globālās izglītības ietvaros svarīgi ir mācīt arī par nepatīkamiem jautājumiem, kas notiek sabiedrībā, piemēram, nabadzību, diskrimināciju un rasismu.*

Izvirzītā mērķa sasniegšana un progress regulāri tiek pārbaudīts. Tas notiek tikšanās, kurās piedalās Jauniešu padome (*Youth Council*) un Bērnu Uzticības padome (*Children's Trust Board*).

Lai aizsniegtu ilgtermiņa mērķus, nepieciešams skaidrs ikdienas aktivitāšu plāns. Ieskatu Līdsas pašvaldības aktualitātēs bērnu un jaunatnes darbā sniedz Aktivitāšu plāns aktuālajam periodam no 2012.-2013.gadam. Tas aptver šādus darbības virzienus:

- 1) Bērniem un jauniešiem ir pieejama droša un vienkārša pārvietošanās pa pilsētu (sadarbība ar vietējiem transporta pakalpojumu sniedzējiem; finansējuma piesaiste; jauniešu projektu īstenošana u.c.);
- 2) Bērniem un jauniešiem ir iespējams izteikt savus viedokļus, viņi jūtas sadzirdēti un ir aktīvi iesaistīti lēmumu pieņemšanā, kas saistīti ar viņu dzīvi (sadarbība ar UNICEF ofisu Līdsā; sadarbība ar skolām un sociālā darba veicējiem; lēmumu pieņemšanas izvērtēšana pašvaldībā u.c.);
- 3) Bērniem un jauniešiem ir piekļuve labas kvalitātes darba un darba pieredzes iespējām, karjeras konsultācijām, tādējādi bērnu skaits, kas nemācās vai nestrādā, ir salīdzinoši mazs (250 jaunu darba iespēju radīšana; uzņēmumu un NVO iesaiste mentoringa, padomdošanas un prakses iespēju nodrošināšanā u.c.);
- 4) Arvien mazāk bērniem un jauniešiem nepieciešama sociālā aprūpe un tiem, kuriem tā nepieciešama, pašvaldība nodrošina kvalitatīvu pakalpojumu (sadarbība ar uzņēmumiem, NVO un sociālās aprūpes pakalpojumu sniedzējiem u.c.);

- 5) Skolas apmeklējums tiks uzlabots;
- 6) Iedvesmojoties no Londonas 2012.gada Olimpiskajām un paraolimpiskajām spēlēm, bērnu un jauniešu dzīves stils būs daudz veselīgāks un aktīvāks;
- 7) Lai nodrošinātu Līdsas kā bērniem visdraudzīgākās pilsētas īstenošanu, jāsadarbības dažādām iesaistītajām pusēm un sadarbības partneriem Līdsā (Bērniem draudzīgās Līdsas pilsētas balvas organizēšana; mārketinga aktivitāšu plānošana u.c.).

Pilna aktivitāšu plāna versija pieejama šeit:

http://www.leeds.gov.uk/docs/CFC_Action%20plan%20v5.pdf

Vairāk par Līdsas kā bērniem visdraudzīgākās pilsētas projektu:

<http://www.leeds.gov.uk/residents/Pages/Child-friendly-Leeds.aspx>

Plāna īstenošanas ietvaros plānots pielietot „**top 100 metodoloģiju**” (top 100 methodology). Šī metodoloģija paredz identificēt bērnus un jauniešus, kā arī ģimenes, kuras atrodas vislielākajā situācijā un kurām ir vislielākās vajadzības. Svarīgs aspekts ir integrēta pieeja resursu izmantošanā, proti, lai nodrošinātu šo 100 ģimeņu vajadzību apmierināšanu, pašvaldība iesaista visas saistītās aģentūras izglītības, veselības, sociālo pakalpojumu sniegšanas jomā u.c. un nodrošina kopīgu, integrētu pakalpojumu paketi attiecīgajām ģimenēm.

Tikšanās ar Līdsas pašvaldības pārstāvi M.Harding

Interesants aspekts ir arī progresa, attīstības izvērtēšana. Tā notiek, balstoties uz 3 jautājumiem:

- 1) Cik daudz mēs izdarījām?
- 2) Cik labi mēs to izdarījām?
- 3) Vai ir kāds labāks par mums?

Līdsas AIC sadarbība ar pašvaldību ir jo īpaši aktuāla, ņemot vērā arvien pieaugošo **imigrāciju** Līdsas reģionā un Apvienotajā Karalistē kopumā. Lielbritānijā aktualizējas jautājums par imigrantu bērnu uzņemšanu un iekļaušanu vietējā sabiedrībā. Ar to nodarbojas gan skolas, gan īpaši dienesti valstī, reģionā un Līdsas pilsētā.

Attīstības jeb globālās izglītības kontekstā Līdsas ir unikāla ar **Stephen Lawrence mācību programmu**. 1993.gadā Londonas Dienvidos, balstoties uz rasistiskiem motīviem, tika nogalināts astoņpadsmit gadus vecais melnādainais jauniešs Stephen Lawrence. Noziedznieki netika noķerti uzreiz un arī izmeklēšanas un tiesvedības darbs ilga vairākus gadus. Pateicoties Stephen vecākiem, tiesību aktīvistiem un citām iesaistītajām pusēm process tomēr lēnām virzījās uz priekšu. Un tikai 2012.gadā vainīgajiem tika piespriests sods. Lai arī, iespējams, šis ir viens no daudziem noziegumiem, tomēr tas tiek uzskatīts par būtiskāko Lielbritānijas pēdējo laiku debati par rasisma jautājumiem, jo tas atklāja gan indivīdu, gan valsts iestāžu, gan arī dažādu organizāciju un politisko spēku nostāju rasisma jautājumos.

Šis gadījums un dažādi tā aspekti ir daudz apspriesti gan medijos, gan politiskās debatēs, gan arī apskatīti izglītības darbā. Dažādas Līdsas organizācijas apvienojās, lai izveidotu Stephen Lawrence mācību programmu, kas sniegtu iespēju izprast ar rasismu, kultūru dažādību un vienlīdzību saistītos

jautājumus. Programmu izstrādāja Izglītība Līdās (*Education Leeds*), Līdās pašvaldība un Melnādaino un minoritāšu grupu apvienība (*Black and Minority community*).

Vairāk informācijas par Stephen Lawrence mācību programmu:

<http://www.educationleeds.co.uk/sles/index.aspx>

Kopumā Līdās AIC sadarbība ar Līdās pašvaldību ir vērtējama kā būtiska un ļoti laba. Dažādi sadarbības piemēri (Godīgās tirdzniecības aktivitātes, *Stephen Lawrence* mācību programma u.c.) parāda, ka saikne starp NVO sektoru un pašvaldību nav formāla un nav pasīva. Notiek aktīva un mērķtiecīga sadarbība. **Tādējādi, attīstības jautājumi tiek skatīti plašākā kontekstā, tie tiek sasaistīti ar vietējo un globālo realitāti.** Tas ļauj atklāt attīstības jeb globālās izglītības plašāko, papildinošo un vērtību pievienojošo nozīmi gan skolā, gan vietējā sabiedrībā.

Attīstības izglītība skolās

Izglītības saturu Apvienotajā Karalistē un globālās dimensijas īstenošanu skolās lielā mērā nosaka sabiedrības vēsturiskais, etniskais un sociāli ekonomiskais fons. Jorkšīras reģionā un Līdsas pilsētā atrodas vieni no bagātākajiem un vieni no nabadzīgākajiem valsts rajoniem. Līdsā vērojama ievērojama etniskā daudzveidība. 40% jaunākā skolas vecuma bērnu nāk no etnisko minoritāšu ģimenēm. Vizītes ietvaros apmeklētajās skolās etniskās mazākumtautības veidoja pat 80 – 90% no skolēnu sastāva. No vienas puses tas ir liels izaicinājums pedagogu un skolas administrācijas pedagoģiskajai profesionalitātei un menedžmenta kvalitātei, bet no otras puses – tā ir iespēja ne tikai teorētiski mācīties par globālo pasauli, bet arī ikdienas praksē un saskarsmē pieredzēt pasaules un cilvēku daudzveidību, reliģiju un vērtību dažādību.

Gan Līdsas AIC koordinators Adam Ranson, gan Līdsas pašvaldības pārstāve Marcia Harding uzsver, ka **labklājība, izglītība un veselība – tie nedrīkst būt atsevišķi pakalpojumi**. Šāda kompleksa pieeja bija novērojama gan skolu vadītāju, gan skolotāju, gan arī pašvaldības darbinieku attieksmē pret izglītību, skolas un ģimenes, skolas un kopienas saikni.

Lielbritānijas formālajā izglītībā pēdējos gados aizvien vairāk tiek uzsvērtā globālās izglītības nozīme. Tāpēc skolas ir ieinteresētas un aktīvi iesaistās dažādos sadarbības tīklos ar globālās jomas spēlētājiem, piemēram, OXFAM, Think Global Schools, Sustainable Schools, Fairtrade Schools, Healthy Schools, Eco-Schools u.c. Vērtējot Lielbritānijas uzkrāto pieredzi skolu sadarbībā un skolu tīklu veidošanā, Līdsas AIC projektu vadītājs Adam Ranson atzina, ka *Latvijā īstenojot globālo izglītību būtu jāveido vienota nacionāla globālās izglītības skolu platforma, tas veicinātu efektīvāku globālās izglītības ieviešanu skolu praksē*.

Apvienotajā Karalistē globālā dimensija ir klātesoša visu mācību priekšmetu nacionālajos standartos – tiešā vai pastarpinātā veidā. Intensīvāk tā tiek īstenota dažādu, tā saucamo, tradicionālo mācību priekšmetu – ģeogrāfijas, valodu, ekonomikas stundās. Biežāk skartā tematika – sociālais taisnīgums, vērtības, globālā pilsonība. Skolās ļoti populāras ir globālās izglītības ārpusstundu aktivitātes.

Līdsas AIC iniciē daudzveidīgus **starp-skolu pasākumus** globālās izglītības jomā. Piemēram, debātes starp Jorkšīras reģiona skolām par ANO Tūkstošgades attīstības mērķiem. Skolēni mācās par katru no Tūkstošgades attīstības mērķiem, par vienu no tiem sagatavo prezentāciju un pamato šī mērķa nozīmīgumu labākas un taisnīgākas pasaules veidošanā. Tas stiprina gan skolēnu zināšanas, gan prasmes izvērtēt informāciju, argumentēt un uzdot jautājumus. Skolēnu informētība un diskusijas kvalitāte – ļoti augsta.

Starpskolu projekti notiek arī Līdsas AIC sadarbojoties ar citām organizācijām – sadarbībā ar Fairtrade skolēni piedalās filmu uzņemšanā par godīgas tirdzniecības tematiku, skolēni iesaistās konkursā par labāko ēdienu recepti, kas gatavota no godīgas tirdzniecības produktiem. Lai skolēnus motivētu, notiek labāko skolu un projektu apbalvošana, populāri ir arī dažādi konkursi un sacensības.

Pēdējā kursa izglītības zinātnu un pedagoģijas studenti piedalās Līdsas AIC nodarbībā

Arī Līdsas AIC ir savs sadarbības skolu tīkls. Šo skolu pedagogi vairāku gadu garumā apmeklējuši kursus, piedalījušies dažādos Līdsas AIC projektos. Līdsas AIC piedāvā skolotājiem arī mācību vizītes uz attīstības valstīm (Senegālu u.c.).

Līdsas AIC iesaistās arī topošo skolotāju izglītošanā. Izpētes vizītes ietvaros bija iespējams vērot Līdsas AIC darbu ar studentiem Globālā skolotāja balvas (*Global Teacher Award*) ietvaros. Līdsas pārstāvji vadīja nodarbību pēdējā kursa studentiem *Leeds Trinity and All Saints Colleague*. Jaunieši aizpildīja darba lapas, iesaistījās diskusijās un praktiskās aktivitātēs. Topošie skolotāji apmācību kursā piedalās ieinteresēti un atzīst, ka skolas praksē varēs izmantot globālās izglītības metodiku sociālo zinātņu jomas priekšmetos. Līdsas AIC pasniedzēji sniedza metodiskas ierosmes, komentēja satura jautājumus un norādīja uz resursiem, kurus var izmantot tālākai globālās izglītības tēmu izpētei. Īpaši interesanta izvērtās saruna par stereotipiem un to cēloņiem.

Skolotāju tālākizglītība

Būtisks Līdsas AIC darbības virziens ir saturisks un metodisks atbalsts skolotāju tālākizglītībai. Līdsas AIC nodarbojas ar skolotāju tālākizglītību, piedāvā seminārus, tālākizglītības kursus un daudzveidīgus metodiskos materiālus globālās izglītības tematikā.

Jau minētās *Global Teachers Award* programmas ietvaros iespējams apgūt trīs līmeņu pakāpes globālajā izglītībā, pirmajā pakāpē iepazīstoties ar globālās izglītības pamatiem, nākamajos divos līmeņos sasniedzot globālās izglītības skolotāja – meistara līmeni. Lai skolotāji būtu labāk sagatavoti darbam klasē, viņiem tiek piedāvāti metodiskie un mācību materiāli visās globālās izglītības tēmās. Mācību materiāli tiek veidoti arī sadarbībā ar citām organizācijām.

Skolotāju motivācija, attieksme

Globālā dimensija ir klātesoša mācību priekšmetu standartos, **skolotāja pienākums** ir standartu īstenot. Sadarbība ar NVO sniedz papildus izglītību un resursus, kas ļauj mācību stundas padarīt interesantākās un aizraujošākas.

Attīstības izglītība, īpaši dažādi ārpusklases pasākumi, skolai ir nozīmīgi, lai **popularizētu savu mācību iestādi** vecāku acīs un plašākā vietējā kopienā. Skolas ar lepnumu stāsta par globālās izglītības akcijām – atkritumu vākšanu, godīgās tirdzniecības praksi, ziedojumu vākšanu labdarīgiem mērķiem un tml.

Apvienotās Karalistes skolās ļoti populāras ir dažādas **izglītības balvas**. Tā ir arī viena no pedagogu motivācijām iesaistīties, lai piedalītos, piemēram, *Global Teacher Award*, *Fair Trade Schools Award*, *Global Schools Award* un līdzīgu nomināciju iegūšanā.

Attīstības izglītības stundu vērošana 6.klasē

Šobrīd attieksme pret attīstības tematiku skolās ir ļoti variabla. Vizītes ietvaros bija iespēja vērot ļoti pieredzējušus globālās izglītības skolotājus, izglītības iestādes, kuru vide un iekšējā kultūra apliecina sekošanu globālās izglītības vērtībām. Tomēr partneri Līdsā atzīst, ka ne tuvu nav iespējams sasniegt visas skolas. Ir mācību iestādes ar atšķirīgām vērtībām, prioritātēm. Piemēram, skolās, kuras ļoti orientējas uz akadēmiskiem sasniegumiem, ne vienmēr ir viegli ienākt globālajai izglītībai.

Skolotāji atzīst, ka multikulturālās klasēs ir interesanti, bet vienlaikus ļoti grūti strādāt. Bērni nāk no neviendabīgas etniskās un sociālās vides. Viņiem ir ļoti atšķirīgs angļu valodas zināšanu līmenis. Apvienotajā Karalistē nesēn iebraukušajiem bērniem tiek organizētas papildus nodarbības angļu valodā, bet tas ne vienmēr ir pietiekami. Skolotāja Linna: „Ja bērnam ir sliktas sekmes angļu valodā, viņam vienmēr ir sliktas sekmes arī visos citos mācību priekšmetos.” Izglītības profesionāļu vidū nerimst diskusijas, vai sevi attaisno, tā saucamie, *Reception centres* (Uzņemšanas centri), kuros imigranti un viņu bērni var pastiprināti mācīties valodu. Daļa ekspertu atzīst, ka ārpus mācību laika šīs kopienas komunicē savā dzimtajā valodā, vide ir noslēgta un jūtāmāks progress valodas zināšanās nav vērojams.

Vizītes laikā apmeklētajās skolās bija vērojama ārkārtīgi augsta skolotāju profesionalitāte, spēja mobilizēt klasi darbam, personības spēks un enerģija. Saskarsmē un klases kultūrā bija jūtama globālās izglītības vērtību – tolerances, cieņas, prieka par dažādību, klātesamība.

Skolām pieejams ļoti plašs globālās izglītības resursu klāsts – tas redzams gan klašu iekārtojumā (piemēram, plakātos pie sienām), gan mācību stundās izmantotajos mācību materiālos. Līdsas AIC ir plašs resursu centrs, kurš skolotājiem piedāvā metodisko atbalstu. Skolotāji prasmīgi izmanto arī interneta vidē pieejamos globālās izglītības materiālus.

Galvenie secinājumi un atziņas

- **Bērni un jaunieši** ir tā sabiedrības daļa, uz kuru jāfokussējas NVO īstenojot globālās izglītības akcijas un kampaņas;
- Latvijā esošie skolu tīkli darbojas suverēni, to darbībai trūkst vienotas koordinācijas, lai to mazinātu, skolām jāsniedz informācija par galvenajiem spēlētājiem un aktivitātēm globālās izglītības jomā nacionālā un starptautiskā mērogā;
- Nevalstiskajām organizācijām, kas darbojas globālās izglītības jomā, **nepieciešams sadarboties un vienoties par tematiku, kurā katra organizācija var specializēties** veidojot mācību materiālus, izglītojošus projektus;
- Ņemot vērā Apvienotās Karalistes globālās izglītības balvu un atzinību klāstu un tā rezultātā radušos uzmanības un resursu neefektīvu izmantošanu, organizācijām Latvijā, kas darbojas globālās izglītības jomā, nepieciešams apvienoties, lai **radītu kādu kopēju valsts mērogā atpazīstamu globālās izglītības balvu skolām, skolotājiem;**
- Pēc iespējas vairāk nepieciešams **izmantot materiālus, „dzīvos stāstus” no attīstības valstīm;**
- **NVO sadarbība ar vietējās varas institūcijām globālās izglītības ieviešanā var mazināt sabiedrības polarizēšanās riskus nākotnē,** tāpat aktīva un abpusēji ieinteresēta sadarbība sniedz labumu abām pusēm un būtiski mazina sociālo un kultūru noslāņošanos;
- Nepieciešams **veidot saikni ar augstskolām,** kurās tiek sagatavoti topošie pedagogi, lai pēc iespējas agrāk viņus iepazīstinātu ar globālās izglītības tematiku;
- Globalizācijas tendencēm attīstoties, globālā izglītība Latvijas sabiedrībā **kļūs aizvien aktuālāka,** tāpēc globālās izglītības jomas spēlētājiem nepieciešams uzsākt veidot mācību programmu piedāvājumus skolām un augstskolām.